

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ, ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ТА НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ, ЯК ОБ'ЄКТИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

студент гр. Ф-21 **Бойко Н.В.**
Сумський державний університет (Україна)

Останнім часом, як в глобальному масштабі, так і в національній економіці, актуальним є дослідження впливу на фінансовий стан інтелектуальних факторів функціонування підприємства. Це пов'язане, насамперед, з тим, що: 1) в сучасному суспільстві інформація, знання, технології для більшості розвинутих країн є основним ресурсом економічного зростання; 2) джерелом додаткової вартості в значній мірі, є інтелектуальні ресурси підприємства, тобто нематеріальні фактори. Проте система бухгалтерського обліку та звітності, яка діє у даний час, не відповідає вимогам економіки знань. У складі фінансової звітності представлена тільки незначна інформація про окремі елементи інтелектуального капіталу, які визнаються нематеріальними активами. Зазначене визначає актуальність теми дослідження.

Мета дослідження полягає в теоретично-методичному дослідженні положень обліку та оцінки інтелектуальної власності, інтелектуального капіталу та нематеріальних активів в економіці знань.

Систематизація підходів до визначення понять «інтелектуальний капітал», «інтелектуальна власність», «нематеріальні активи» з метою уточнення понятійно-категоріального апарату для ефективного використання даних видів активів в діяльності підприємств показала, що деякі вчені розглядають ці поняття, як синонімічні, взаємозамінні. На практиці ці поняття представниками різних професійних груп застосовуються неоднаково. Так, термін "інтелектуальний капітал" використовується в основному менеджерами, "інтелектуальна власність" - юристами, а "НМА" - професійними оцінювачами і бухгалтерами, при цьому в ці терміни вкладається різний зміст.

Інтелектуальний капітал інкорпорує нематеріальні активи підприємства, які в свою чергу включають в свій склад інтелектуальну власність, - все це вказує на те, що розглянуті поняття взаємопов'язані, але не рівнозначні, тобто не всі елементи інтелектуального капіталу є нематеріальними активами та не всі нематеріальні активи є об'єктами інтелектуальної власності. Інкorpорування розглянутих об'єктів дослідження стосується передусім класифікації нематеріальних активів.

Виходячи з П(С)БО 8 та положення книги четвертої Цивільного кодексу представлена зведена економіко-правова класифікація нематеріальних активів підприємства, відповідно до якої нематеріальні активи згруповані у дві категорії: об'єкти інтелектуальної власності та ділова репутація підприємства (гудвіл): 1. Права на використання результатів інтелектуальної діяльності, серед яких враховують права на: твори науки, літератури і мистецтва; програми для електронних обчислювальних машин; винаходи; корисні моделі; селекційні досягнення; секрети виробництва (ноу-хау); товарні знаки і знаки обслуговування. 2. Ділова репутація підприємства.

За МСБО 38 до нематеріальних активів відносять:

1 Інтелектуальну власність - права на результати інтелектуальної діяльності; 2 Ринкові активи - потенціал, який забезпечується нематеріальними активами, пов'язаними з ринковими операціями (портфель замовлень, канали збуту, список клієнтів та ін.); 3 Інфраструктурні активи - переваги, які має підприємство від використання технологій, процесів і методів, що забезпечують ефективне функціонування підприємства (методи управління персоналом, бази даних, використання Інтернету, корпоративна культура та ін.); 4 Людські активи - сукупність знань і вмінь працівників підприємства, їх творчі здібності тощо.

В Україні законодавчо, як нематеріальні активи визнають перші три категорії, а людський капітал, як нематеріальні активи, не визнають, бо його неможливо оцінити. Проте, в зарубіжній економічній науці наводяться обґрунтування необхідності обліку людського капіталу. Дане положення знайшло відображення і в МСБО 38 «Нематеріальні активи», який рекомендує в якості оцінки людського капіталу приймати витрати на навчання персоналу або принесену їм додану вартість. До оцінки вартості людського капіталу, на сьогодні, існують такі підходи: 1) людський капітал як складова інтелектуального капіталу; 2) людський капітал як сукупність витрат з його створення; 3) людський капітал як об'єкт інтелектуальної власності, саме цій підхід найбільше підходить для цілей бухгалтерського обліку, так як права на людський капітал (оформлені трудовим контрактом) можна визнати нематеріальними активами, амортизувати і враховувати в активі балансу. Зазначимо, що в Європі та Америці вже досить давно використовують звіти про інтелектуальний капітал, які являють собою додаток до традиційних бухгалтерських звітів та розглядаються як інструменти для його вимірювання. Ці звіти підприємства розробляють самостійно, та як правило, містять інформацію, яка може бути використана для прийняття стратегічних управлінських рішень, бо традиційна система бухгалтерського обліку й фінансової звітності, спрямована на ретроспективний характер показників, що значно зменшує їх цінність для управлінських рішень.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Плікус І.Й.